

GroenLinks-delegatie in het Europees Parlement – politiek jaarverslag 2005

Het belangrijkste onderwerp van het afgelopen jaar was ongetwijfeld de Europese Grondwet. De eurodelegatie heeft in de aanloop naar 1 juni veel energie gestoken in de GroenLinks-campagne voor de Grondwet. Helaas niet met het gewenste resultaat. Wij balen van de uitslag, maar een referendum gaat nu eenmaal niet over ja of ja. Wij leggen ons neer bij de verwerping van de Grondwet in haar huidige vorm.

GroenLinks mag zich echter niet neerleggen bij de status quo. De burgers die tegen de Grondwet stemden hadden sterk uiteenlopende en soms tegenstrijdige motieven, maar één ding is duidelijk: zij stemden niet voor het huidige Europa. Juist de onvrede met de Europese gang van zaken bracht veel kiezers tot een tegenstem. In opiniestukken hebben Kathalijne, Joost en Femke zich gekeerd tegen de wijze waarop de nee-stem door rechts gekaapt wordt teneinde alles bij het oude te houden.

Wij pleiten voor een nieuwe aanloop naar een beter Europees verdrag. We beschouwden de Grondwet als een goed compromis, maar onderkennen dat de partijen in het ja-kamp de burgers er niet van hebben kunnen overtuigen dat de Grondwet kansen schiep om de huidige EU te verbeteren. Een nieuw verdrag moet meer perspectief bieden op een beter Europa. We beseffen dat dit makkelijker gezegd is dan gedaan. Het risico is groot dat een nieuw Europees verdrag een slap aftreksel wordt van de Grondwet, of helemaal niet tot stand komt. Maar aan GroenLinks zal het niet liggen.

In de referendumcampagne ontbrak het de voorstanders van de Grondwet aan een wervende toekomstvisie. De discussie ging teveel over oud zeer (de euro) en nieuwe spelregels in plaats van over wat we in en met de EU tot stand willen brengen. Die vraag zal alsnog een centrale plaats moeten krijgen in het debat over het vervolg op de Grondwet. Politieke partijen mogen niet wegduiken voor de vraag naar het einddoel van de Europese integratie. De eurodelegatie heeft dan ook enthousiast medewerking verleend aan het door de werkgroep Europa van GroenLinks ontwikkelde 'Toekomst Europa Debat' en de bijbehorende reader met toekomstscenario's. Dit kant-en-klare, interactieve debatmodel is een echte aanrader voor lokale afdelingen die met Europa aan de slag willen.

Met de Tweede-Kamerfractie leggen we de laatste hand aan een notitie die als input moet dienen voor het verdere debat in de partij over de toekomst van de EU. Die notitie zal, behalve een toekomstvisie, ook concrete voorstellen bevatten om recht te doen aan de motieven van de tegenstemmers in het referendum.

In veel EU-landen denkt men dat de Grondwet ondanks het Franse en Nederlandse nee alsnog ongewijzigd in werking kan treden. Ook een meerderheid van het Europees Parlement koestert die hoopt. Er kan uiteraard geen sprake van zijn dat de Nederlandse regering de Grondwet in haar huidige vorm nog eens voorlegt aan parlement of bevolking.

De illusie dat Nederland de Grondwet alsnog zou kunnen goedkeuren wordt in de hand gewerkt door het stilzwijgen van de Nederlandse regering over de vraag hoe verder te gaan na afloop van de 'denkpauze'. Dat stilzwijgen roept, begrijpelijkerwijs,

steeds meer irritatie op in de landen die de Grondwet wel hebben goedgekeurd. GroenLinks durft wél een uitweg uit de huidige impasse te bepleiten. Een nieuwe Conventie, die ditmaal ook rechtstreeks gekozen leden omvat. Zo'n verkiezing staat garant voor een levendig publiek debat in alle EU-landen. Daar ontbreekt het in Nederland, na de korte opleving tijdens de referendumcampagne, op dit moment weer aan.

Uitbreiding

Veel commentatoren beschouwen de afwijzing van de Europese Grondwet door de Franse en de Nederlandse kiezers als een duidelijk signaal dat er pas op de plaats gemaakt moet worden met verdere uitbreiding van de Europese Unie. Zoals bekend is GroenLinks altijd een groot voorstander van uitbreiding geweest. Omdat uitbreiding in onze ogen het middel bij uitstek is om conflicten te voorkomen en om vrede en welvaart te exporteren naar hoeken van Europa waar ze niet altijd vanzelfsprekend waren. Na 1 juni wierp de vraag zich op: moeten we ons standpunt aanpassen?

Al snel na de referenda bleek dat de angst voor 'nieuwkomers' geen grote rol speelde bij de tegenstemmers, in Frankrijk noch in Nederland. Opinieonderzoek voor de Eurobarometer wees uit dat in Nederland voor 3% en in Frankrijk voor 6% van de tegenstemmers de aanstaande onderhandelingen met Turkije een rol speelden bij hun keuze. Nog eens 6% (Nederland) respectievelijk 3% (Frankrijk) noemt de uitbreiding in het algemeen als reden voor haar of zijn tegenstem. Het mag niet worden uitgesloten dat de onduidelijkheid over de grenzen van het uitbreidingsproces bij een grotere groep kiezers voor onbehagen heeft gezorgd.

Gezien deze cijfers, maar vooral gezien onze blijvende overtuiging dat door landen sterker aan de EU te binden de kans op conflicten vermindert en de kans op democratisering en respect voor de mensenrechten groeit, blijven we voorstander van het ingezette uitbreidingsproces van de EU. We zijn er wel van overtuigd dat het proces dat tot onderhandelingen met aspirant-lidstaten en uiteindelijk toetreding leidt helderder moet worden uitgedragen. We moeten ook een succes maken van de grote uitbreidingsronde die de EU net achter de rug heeft. En we vinden dat het hoog tijd wordt dat de EU zich duidelijk uitspreekt over haar uiteindelijke grenzen, zodat voor iedereen helder wordt waar het proces ophoudt.

Joost Lagendijk heeft de discussie over de uitbreiding binnen de Groene fractie in het Europees Parlement geleid. Op basis van bovenstaande overwegingen heeft hij er op aangedrongen om een duidelijke groene visie te ontwikkelen op de eindigheid van het uitbreidingsproces: wanneer is Europa af? Dit heeft geleid tot een visiepapier van Joost en Angelika Beer, de buitenlandwoordvoerder van de Duitse Groenen, waarin ze ervoor pleiten de EU aan de eerder aangegane verplichtingen jegens kandidaat-landen te houden.

Dat betekent dat Roemenië en Bulgarije kunnen toetreden in 2007 indien aan alle voorwaarden voldaan wordt, en dat we hebben ingestemd met het starten van onderhandelingen met Kroatië en Turkije. Ook de andere landen op de westelijke Balkan moeten een duidelijk uitzicht op EU-lidmaatschap krijgen: stabiliteit en vrede op de Balkan moeten absolute prioriteit krijgen de komende jaren, Europa kan zich

geen nieuw conflict in haar eigen achtertuin veroorloven. Voor landen als Oekraïne, Moldavië en Wit-Rusland dient duidelijk te zijn dat lidmaatschap op lange termijn denkbaar is, maar voor de komende jaren moet de EU een duidelijke strategie voor intensivering van de samenwerking met deze landen opstellen, zonder ze meteen de kandidaat-status te geven. Voor de overige landen in de directe omgeving van de EU, zoals de landen in Noord-Afrika, is het belangrijk om een samenwerkingsstrategie op te zetten die als alternatief voor EU-lidmaatschap kan dienen.

Roemenië

In het Europees Parlement heeft Joost zich de afgelopen jaren intensief met Roemenië beziggehouden. Hij liet zich vaak kritisch uit over de mate waarin Roemenië voldeed aan de politieke criteria die aan elke toetredende lidstaat gesteld worden. De corruptie had in 2004 dermate dramatische vormen aangenomen dat volgens de OESO internationale investeerders hun geld liever ergens anders uitgeven. Het gebrek aan persvrijheid werd duidelijk tijdens de verkiezingscampagne van december 2004, toen één partij de media volledig domineerde. Ook waren in 2004 de hervormingen die de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht moeten waarborgen nog allesbehalve voltooid. In december 2004 diende Joost namens de Groene fractie dan ook een amendement in waarin hij opriep de toetredingsonderhandelingen nog niet af te sluiten.

Toch is hij tijdens een bezoek aan Roemenië in maart overtuigd geraakt van de goede intenties van de nieuwe Roemeense regering, die in januari dit jaar is aangetreden. Hij sprak in Roemenië met kritische NGO's, journalisten die zelf hadden ondervonden wat gebrekkige persvrijheid betekent, alsmede met buitenlanders die door hun lange verblijf in Boekarest een goede inschatting konden maken van de situatie. Vandaar dat hij zich tijdens de stemming in het Europees Parlement over het toetredingsverdrag met Roemenië, met succes inzette voor een kritisch 'ja', waarbij het parlement het verdrag in beginsel goedkeurde met dien verstande dat het tot het laatst toe zeggenschap hield over de daadwerkelijke toetreding.

Een hoorzitting die Joost in november samen met een Roemeense NGO organiseerde bevestigde dat de persvrijheid inmiddels gewaarborgd is en dat de regering in Boekarest serieus werk maakt van justitiehervormingen en corruptiebestrijding. Om duidelijk te maken dat het de voortgang kritisch zal blijven volgen, heeft het EP in december op initiatief van Joost de toetredingseisen voor Roemenië nog eens verduidelijkt en aangescherpt.

Turkije

Na de hectische periode die leidde tot het besluit van de Europese Raad in december 2004 om de toetredingsonderhandelingen met Turkije te beginnen, was het eerste halfjaar van 2005 vooral de tijd van verdere voorbereiding op de daadwerkelijke onderhandelingen. De start daarvan op 3 oktober jongstleden liep nog bijna in het honderd, omdat sommige lidstaten verlangden dat Turkije de Republiek Cyprus erkende en/of wilden terugkomen op het perspectief van een volledig EU-lidmaatschap voor Turkije. Dat is geen *fair play*, vindt GroenLinks. De

Turkse erkenning van de Republiek Cyprus was nooit voorwaarde voor de start van toetredingsonderhandelingen. Als voorzitter van de Europese Raad heeft premier Balkenende afgelopen december verklaard dat de uitbreiding van de Europees-Turkse douane-unie tot de nieuwe EU-lidstaten 'geen formele erkenning' van (Grieks) Cyprus inhoudt, 'maar wel een stap die leidt naar vooruitgang op dit punt'. Wel was van meet af aan duidelijk dat zonder een oplossing van het probleem Cyprus de onderhandelingen niet kunnen worden afgesloten. Turkije zal zich daarom constructief op moeten stellen om die oplossing te vinden. 'Je kunt uiteindelijk geen EU-lid worden als je niet alle lidstaten erkent', aldus Joost.

In april bracht Joost als vertegenwoordiger van de Groene fractie een bezoek aan Cyprus. Hij had ontmoetingen met vertegenwoordigers van Turks- en Grieks-Cypriotische zijde, om te onderzoeken of de bereidheid aanwezig is voor verdere onderhandelingen over een vredesplan. De Turks-Cypriotische vertegenwoordigers lieten weten nog altijd voorstander te zijn van een snelle oplossing van de scheiding op het eiland, op basis van de voorstellen die in 2004 door de secretaris-generaal van de VN, Annan, zijn gedaan. De Grieks-Cyprioten, die in dat jaar massaal tegen het Annan-plan stemden (helaas ook de Grieks-Cypriotische Groenen), toonden zich nog altijd niet bijzonder compromisbereid.

Als voorzitter van de Turkije-delegatie van het Europees Parlement heeft Joost aandachtig de vorderingen van de Turkse regering gevolgd om te voldoen aan de voorwaarden die de EU aan het openen van onderhandelingen verbonden had. In interviews, opinieartikelen en persberichten heeft hij keer op keer op de noodzaak gewezen om niet af te wijken van de ingezette hervormingskoers.

Joost heeft daarbij de kritiek niet geschuwd. Zo heeft hij de Turkse regering opgeroepen om zich hard te maken voor de vrijheid van meningsuiting, toen Turkse nationalistische een haatcampagne begonnen tegen de schrijver Orhan Pamuk. Hij was aanwezig bij de start van het proces tegen Pamuk in december. Omdat de Groenen bekend staan als overtuigde voorstanders van de Turkse toetreding tot de EU, worden kritische uitlatingen van groene politici door de Turkse politiek, de pers en het publiek serieus genomen.

Zo serieus dat een tamelijk onschuldige opmerking van Joost over de samenhang tussen gewapend Koerdisch separatisme en de macht van het Turkse leger in december tot een strafrechtelijk onderzoek leidde. Dezelfde nationalistische advocaat die ook de aanstichter is van de zaak-Pamuk gaf Joost aan bij de Turkse justitie. Deze aangifte, waarop de Turkse aanklager op dit moment nog studeert, veroorzaakte veel beroering in de Turkse en internationale pers. De regering in Ankara zit duidelijk in haar maag met de zaak-Lagendijk. Die verhoogt de druk om artikel 301 van het wetboek van strafrecht, dat belediging van de Turkse natie en staatsinstellingen verbiedt, te herzien. Want het is duidelijk dat de Turkse tegenstanders van EU-toetreding er misbruik van maken om het toetredingsproces te saboteren.

Ook binnen de gemengde parlementaire commissie EU-Turkije heeft Joost als co-voorzitter van Europese kant de discussie tussen Europese en Turkse parlementariërs aangemoedigd over zaken die tot nu toe voor de Turken vaak taboe waren: de Armeense volkenmoord en het Koerdische vraagstuk.

Verder reisde Joost in juni naar het Oosten van Turkije, naar de grens met Armenië en Georgië, om een beeld te krijgen van de behoeften en zorgen in deze uithoek van Europa. Hij schreef hierover een dagboek voor Vrij Nederland.

Islam-projecten

De toetreding van het moslimland Turkije tot de EU, maar ook de problemen van de multiculturele samenleving en het jihadterrorisme vragen om een intensiever debat tussen groene partijen over de verhouding tussen Europa en de islam. Daarom hebben Joost en Kathalijne met behulp van stagiaire Annebregt Dijkman voor de Groene fractie in het EP een projectvoorstel ontwikkeld. Dit beoogt goede praktijken bij het bouwen aan een 'inclusieve' samenleving te analyseren. Het project voorziet onder meer in de organisatie van een internationale conferentie, in samenwerking met de *Heinrich Böll Stiftung* van de Duitse Groenen.

Daarnaast werkt Joost samen met PvdA-collega Jan Marinus Wiersma aan een derde gezamenlijke boek, ditmaal over de betrekkingen tussen de Europese Unie en islamitische landen.

Meerjarenbegroting

De hoge Nederlandse netto-contributie aan de EU vormde een belangrijk motief voor de tegenstemmers bij het referendum over de Europese Grondwet. De boekhoudersbenadering van opeenvolgende Nederlandse kabinetten, die verlaging van de nettocontributie tot speerpunt van het Nederlandse Europa-beleid maakten, is bij het referendum over de Europese Grondwet als een boemerang teruggekeerd naar Den Haag. Gelukkig heeft premier Balkenende een punt gezet achter de nettobetalerskwesitie, nu hij tijdens de eurotop van afgelopen december een korting van een miljard euro op de Nederlandse contributie heeft verkregen. Helemaal gerust zijn we er nog niet op, want zolang Den Haag opgeblazen cijfers hanteert over de Nederlandse contributie blijft deze zich lenen voor populistische nummertjes. En naarmate de EU zich verder uitbreidt zal het verschil tussen afdrachten aan en inkomsten uit Brussel onvermijdelijk weer gaan oplopen.

Mede door de Nederlandse bezuinigingswens heeft de eurotop een meerjarenbegroting opgesteld die tekortschiet bij de uitdagingen waar de EU voor staat. De uitgavenplafonds voor de periode 2007-2013 zijn een compromis tussen schraapzucht (Blair, Balkenende) en behoudzucht (Chirac en anderen). Daardoor worden toekomstkansen verkwist: de kans om de Europese economie te versterken door fors te investeren in onderzoek en onderwijs, de kans om het landbouwbeleid te transformeren tot een beleid van plattelandsontwikkeling. In het plan van de regeringsleiders daalt de Europese begroting ten opzichte van 2006, en meer dan de helft van die begroting wordt ook nog eens besteed aan achterhaald beleid als prijs- en inkomenssteun voor boeren en structuursteun voor de oude lidstaten. Ondertussen is er te weinig geld voor de nieuwe uitdagingen op het gebied van innovatie, milieu en buitenlandse politiek. Bovendien is het haast onmogelijk om geld te verschuiven van de ene naar de andere uitgavencategorie.

Het Europees Parlement heeft de meerjarenbegroting van de regeringsleiders dan ook verworpen. Waar het EP over de contributies (en dus ook de korting voor Nederland) geen zeggenschap heeft, is voor de meerjarige uitgavenplafonds zijn instemming vereist. Die instemming komt er niet, als het aan GroenLinks ligt, zolang de nationale regeringen niet tot forse concessies bereid zijn. De EU kan ook zonder meerjarenbegroting door blijven draaien. Sterker nog: dan is er op basis van de verdragsregels meer geld beschikbaar, zo houdt Kathalijne Buitenweg haar collega's in de begrotingscommissie van het EP voor.

Eurotax

De touwtrekkerij en koehandel over de meerjarenbegroting heeft zich over het hele jaar 2005 uitgestrekt, met als resultaat een onbevredigend en onhelder compromis vol nationale uitzonderingsbepalingen en cadeautjes. Daardoor is in de hele EU het besef gegroeid dat het zo niet langer gaat. Voor het eerst is de invoering van een *eurotax*, door GroenLinks al jaren bepleit, een serieus thema voor regeringsleiders. Helaas steekt de Nederlandse regering hiervoor nog de kop in het zand. Desondanks zal het idee van eigen belastinginkomsten voor de EU bij de afgesproken herziening van de Europese begrotingsafspraken in 2008/9 niet langer taboe zijn.

GroenLinks zal voorstellen (conform ons Europese verkiezingsprogramma) om het leeuwendeel van de Europese begroting te gaan financieren door een gedeelte van de heffingen op milieuverbruik (bijvoorbeeld op diesel en kerosine) en op bedrijfswinsten voor de EU te bestemmen. Deze Europese heffingen komen in de plaats van de afdracht uit de nationale schatkisten. Met dergelijke heffingen worden vooral grensoverschrijdende activiteiten belast; de opbrengst ervan valt niet zo gemakkelijk te vertalen in een nationale verlies- en winstrekening. Het wordt moeilijker om Europa uitsluitend door een boekhoudersbril te bekijken. Bij de discussie over de hoogte van deze Europese heffingen zullen meer inhoudelijke vragen een rol gaan spelen: Houdt de EU zich aan haar internationale milieuverplichtingen, zoals het Kyoto Protocol? Is het eerlijk dat arbeid zwaarder belast wordt dan kapitaal en milieuverbruik? Zo bezien kan een eurotax ook dienen ter ondersteuning van (progressief) Europees beleid.

Interne markt

De dienstenrichtlijn, ook wel Bolkestein-richtlijn genoemd, is een van de heetste hangijzers van dit moment. Het wetsvoorstel van voormalig eurocommissaris Bolkestein heeft verstrekkende gevolgen, met name omdat dit het 'oorsprongslandbeginsel' introduceert voor het over de grens heen verrichten van diensten. Dat zou betekenen dat een buitenlandse dienstverlener die in bijvoorbeeld Nederland diensten aan wil bieden, zich niet aan alle Nederlandse arbeidsvoorwaarden, milieu- en veiligheidsvoorschriften hoeft te houden, maar aan die van zijn thuisland. Dat zet de deur open voor allerlei *dumping*-praktijken en roept om maatschappelijk verzet.

Daarom heeft GroenLinks samen met de PvdA, SP, FNV en diverse andere organisaties het Platform Stop de Dienstenrichtlijn opgericht. Hieraan is een website gekoppeld; www.dienstenrichtlijn.nl. Het platform is mede-organisator van een

demonstratie die op 14 februari, vlak voordat het Europees Parlement stemt over de richtlijn, in Straatsburg zal plaatsvinden.

Binnenparlementair heeft de Groene fractie talrijke voorstellen tot aanpassing van de richtlijn gedaan. Uitgangspunt hierbij is dat ook wij vinden dat dienstverleners in de hele EU actief moeten kunnen zijn. We verwerpen echter de middelen die de Commissie hiervoor in wil zetten. In gevallen waarin nationale regels voor het aanbieden van diensten niet voldoende op elkaar af zijn gestemd, mag het 'oorsprongslandbeginsel' niet van toepassing worden verklaard.

Helaas kwamen de amendementen die de commissie interne-marktzaken van het EP in november goedkeurde slechts zeer ten dele tegemoet aan dit uitgangspunt. Winstpunt was de ingevoegde bepaling dat de dienstenrichtlijn geen afbreuk mag doen aan wettelijk vastgelegde arbeidsvoorwaarden. Winstpunt was ook dat de gezondheidszorg werd uitgezonderd van oorsprongslandbeginsel, maar dat gold helaas niet voor andere 'diensten van algemeen belang' zoals onderwijs en drinkwatervoorziening.

Er liggen nog kansen om bij de plenaire behandeling riskante onderdelen van de richtlijn te schrappen. Vervolgens zal de Raad van Ministers zich over het wetsvoorstel buigen. Ook bij sommige lidstaten leven grote bezwaren tegen dit onderdeel uit de nalatenschap van Bolkestein.

Softwarepatenten

In juli heeft het Europees Parlement een ontwerp-richtlijn die de patentering van software zou legaliseren weggestemd – tot vreugde van tienduizenden software-ontwerpers en miljoenen Internet-gebruikers die tegen dit wetsvoorstel te hoop liepen. Een succes voor de Groene fractie, want die voerde het parlementaire verzet aan.

Mag op nieuwe computerprogramma's octrooi worden aangevraagd of biedt het auteursrecht voldoende bescherming? Dat was de hamvraag. Momenteel wordt software – net als andere geschreven teksten - beschermd door het auteursrecht. Het gebruik van software heeft, zonder octrooien, een onstuimige groei door-gemaakt. Software zit niet alleen in computers, maar ook in telefoons, tv's, keukenapparatuur en verwarmingsketels.

Octrooi is nu nog officieel voorbehouden aan technische uitvindingen van materiële aard. Het tijdelijk monopolie voor de uitvinder wordt gerechtvaardigd door de tijd die deze nodig heeft om zijn of haar investering terug te verdienen. Zo'n monopolie blokkeert echter ook verdere ontwikkeling van de uitvinding door anderen of toepassing van eenzelfde uitvinding in een geheel ander context. Het is dan ook belangrijk niet te scheutig te zijn met het uitdelen van octrooien, omdat deze innovatie kunnen afremmen.

Dat verklaart waarom er geen octrooi verleend wordt op een *idee*, maar alleen op een feitelijk *product*. Voor teksten geldt dan ook geen octrooirecht, maar het minder vergaande auteursrecht. Dat betekent dat de letterlijke tekst van W.F. Hermans' *De Donkere Kamer van Damocles* is beschermd, maar dat het idee van een rampzalige

identiteitsverwisseling wel mag worden hergebruikt. Hoe zit dat bij software? Software is een in programmeertaal geschreven opdracht die bij verwerking door een computer zorgt voor het uitvoeren van een 'trucje', bijvoorbeeld tekstverwerking of een berekening. Het is uiterst riskant om op een dergelijk idee monopolie te verlenen. Dat heeft er in de Verenigde Staten bijvoorbeeld tot geleid dat IBM een octrooi heeft verworven op 'het tonen van een index van informatie'. Iedereen die dus op zijn of haar pagina een menu-structuur met verwijzingen naar andere webpagina's heeft staan, maakt inbreuk op dit IBM-octrooi.

Zo schept de octrooiëring van software een paradijs voor juristen en een hel voor de meeste softwaremakers. ICT-bedrijven in de VS zijn dan ook veel meer geld gaan besteden aan het verkrijgen en afdwingen van octrooien, minder aan de ontwikkeling van nieuwe, betere software. Kleinere ICT-bedrijven worden uit de markt gedrukt door multinationals, die over meer geld en betere juristen beschikken. Als we in Europa octrooi op software toestaan, valt te vrezen dat ook hier de grote jongens, zoals Siemens en Philips, hun kleinere concurrenten zullen gaan belagen. Maar juist deze kleine softwarebedrijven vormen de garantie voor eerlijke mededinging en de motor van innovatie.

Met het wegstemmen van de ontwerp-richtlijn (die eerder door de Raad van Ministers was goedgekeurd, ondanks verzet van diverse nationale parlementen) heeft het Europees Parlement het probleem van de softwarepatentering nog niet opgelost. Het is nu de vraag of het Europees Octrooibureau (geen onderdeel van de EU) doorgaat met het verlenen van patenten op software, op grond van een eigenmachtige oprekkings van de eigen statuten. Zo ja, dan is een nieuwe (maar veel restrictievere) richtlijn wellicht noodzakelijk.

Havenrichtlijn

Joost speelde zowel in de vervoerscommissie (november 2005) als bij de plenaire behandeling (januari 2006) een hoofdrol bij het wegstemmen van een andere ontwerp-richtlijn. Op zijn voorstel werd een Commissievoorstel om havenactiviteiten te liberaliseren ten tweede male naar de prullenbak verwezen. De Commissie wilde met dit voorstel vooral het probleem van de beperkte concurrentie in enkele Zuid-Europese havens oplossen, maar schoot daarbij met een kanon op een mug. "Het via Brussel opleggen van uniforme verplichtingen aan alle Europese havens, met al hun onderlinge verschillen, is precies wat Europa niet moet doen", aldus Joost. "Aanname van deze richtlijn zou een typisch voorbeeld zijn van onnodige Brusselse bemoeienis en liberaliseringdrift".

Zowel de vakbonden als de werkgevers zagen de plannen van de Commissie niet zitten. De vakbonden waren tegen de plannen voor 'zelfafhandeling', die het opvarenden van transportschepen toe zouden staan om zelf hun lading te lossen ten koste van gediplomeerde havenarbeiders. De werkgevers vreesden vooral de papierwinkel die gedwongen nieuwe aanbestedingen met zich mee zouden brengen. Terechte bezwaren, waarvoor het EP gelukkig niet doof bleef. Ook de christendemocraten en liberalen, die nog lang vasthielden aan hun vertrouwde voorkeur voor liberalisering, voegden zich uiteindelijk bij het verzet van de linkse partijen.

Joost hoopt dat de Europese Commissie nu met voorstellen komt om de concurrentie tussen havens eerlijker te laten verlopen door heldere regels voor staatssteun op te stellen. Daar zit het echte probleem. Met directe en indirecte steun proberen de lidstaten elkaar de loef af te steken.

Misdaadbestrijding

Het Europarlement is in december helaas akkoord gegaan met een bewaarplicht van twee jaar voor telefoon- en internetgegevens ten behoeve van misdaad- en terrorismebestrijding. De motie van de Groenen om het voorstel in zijn geheel te verwerpen kon niet rekenen op een meerderheid. Kathalijne en haar fractiegenoten hadden ernstige twijfels bij de legitimiteit en de effectiviteit van de massale data-opslag die iedere burger tot verdachte maakt. De noodzaak en de proportionaliteit van de maatregel is niet aangetoond. Ze kost telefoon- en internetproviders handenvol geld, terwijl kwaadwilligen heel makkelijk kunnen voorkomen dat hun telefoontjes en e-mails te traceren zijn. Europa zou beter kunnen investeren in gerichte opsporing van terroristen en zware criminelen, in betere analyse van bestaande gegevens en in meer samenwerking tussen veiligheidsdiensten, zo vonden de Groenen.

Aanvankelijk was er in het EP brede steun voor afwijzing van de voorgestelde bewaarplicht. Maar nadat de justitieministers hadden besloten om het EP medebeslissingsrecht te geven sloten de twee grootste fracties een compromis met de Raad dat het mogelijk maakte om het wetsvoorstel in één lezing aan te nemen. Het is een slechte zaak dat het EP in meerderheid zijn eigen rol in de besluitvorming kennelijk belangrijker vindt dan het besluit zelf.

Minimumnormen verdachten

"Als strafvervolging op EU-niveau wordt georganiseerd, moeten ook burgerrechten Europees geregeld worden", stelde Kathalijne Buitenweg reeds in 2001. Vier jaar na invoering van het Europees arrestatiebevel zijn eindelijk afspraken over minimumrechten voor verdachten in aantocht.

De drang naar daadkracht na de aanslagen van 11 september 2001 resulteerde onder meer in een versnelde invoering van het Europees arrestatiebevel. Dat betekent dat lidstaten elkaars uitleveringsverzoeken honoreren zonder uitgebreide toets op de rechtsgang. Parallel aan het stroomlijnen van de strafvervolging hadden afspraken gemaakt moeten worden over rechten van verdachten. Daar was toen in de sfeer van streng, strenger, strengst helaas weinig aandacht voor. Maar geleidelijk kreeg Kathalijnes pleidooi meer steun in Europees Parlement. In reactie daarop kwam de Europese Commissie in april 2004 met een officieel voorstel voor een kaderbesluit over gemeenschappelijke minimumnormen in strafprocedures. Het voorstel werd in het najaar 2004 en de eerste helft van 2005 besproken in het Europarlement. Kathalijne Buitenweg was rapporteur over dit onderwerp.

De minimumnormen hebben vooral betrekking op het recht op juridische bijstand, doeltreffende verdediging vóór en tijdens het proces, (kostenloze) toegang tot vertaling en vertolking gedurende de strafprocedure, communicatie met familieleden

en ambassades, en de verplichting om verdachten op de hoogte te stellen van deze rechten in een taal die zij verstaan. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat alle verdachten schriftelijk in kennis worden gesteld van de procedurele rechten die voor hen relevant zijn middels een *Letter of Rights*, die beschikbaar moet zijn in alle officiële talen van de Unie. Dit laatste concept is gebaseerd op een voorstel van Kathalijne.

Deze minimumnormen zijn in veel opzichten een aanvulling op de rechten van verdachten die reeds verankerd zijn in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Wanneer het kaderbesluit in zijn huidige vorm wordt goedgekeurd door de Raad van Ministers, zal dit ook consequenties hebben voor het Nederlandse strafrechtstelsel. Volgens het ontwerp-kaderbesluit hebben verdachten namelijk het recht op bijstand door een advocaat vóór en tijdens het politieverhoor. Nu is dat nog niet mogelijk. De Schiedamse parkmoord heeft laten zien wat er mis kan gaan als een verdachte die niet sterk in z'n schoenen staat zonder juridische bijstand verhoord wordt. Helaas bestaat er in de Raad nogal wat weerstand tegen het kaderbesluit, en minister Donner is een van de grootste dwarsliggers...

Kathalijne heeft als rapporteur belangrijke wijzigingen aangebracht in het voorstel van de Commissie. Zij heeft een aantal termen zoals 'zo snel mogelijk', 'rechtsbijstand' en 'strafprocedure' verduidelijkt en beter gedefinieerd. Ook heeft zij een grondige evaluatie en controle van de rechten van verdachten in de EU-lidstaten voorgesteld. De lidstaten moeten informatie verzamelen die de EU-instellingen vervolgens moeten beoordelen. Op die manier moeten lidstaten rekenschap afleggen over het gevoerde beleid. De door Kathalijne ingediende amendementen zijn grotendeels overgenomen door de justitiecommissie en uiteindelijk ook door het voltallige parlement, in april.

Vooraf één punt was een doorn in het oog van de rapporteur. De Commissie stelde voor, onder druk van de lidstaten, om maatregelen in het kader van terrorismebestrijding uit te sluiten van het kaderbesluit. Dit voornemen werd vooral gesteund door de Europese christen-democraten. Kathalijne heeft zich daar sterk tegen verzet, omdat minimumrechten juist voor iedereen moeten gelden. Helaas was er geen meerderheid in het parlement om deze uitzondering te schrappen. Uiteindelijk heeft Kathalijne tijdens de plenaire stemming weten te bedingen dat afwijkingen van de in het kaderbesluit vastgelegde minimumnormen in ieder geval in overeenstemming moeten zijn met het EVRM en het EU-Grondrechtenhandvest. Helaas is dat in het huidige tijdsgewricht niet langer vanzelfsprekend...

Passagiersgegevens

Het is niet gek dat regeringen willen weten wie hun land binnenkomt. Maar het jarenlang opslaan van creditcardgegevens, reisschema's en familiegegevens van vliegtuigpassagiers is een veel te grote inbreuk op de privacy. Door een regeling die voormalig eurocommissaris Bolkestein in 2003 sloot met de VS hebben de Amerikaanse autoriteiten ongelimiteerde toegang tot de gegevens in de boekingsystemen van de Europese luchtvaartmaatschappijen. Het Europees Parlement kreeg geen medezeggenschap in de kwestie en stapte daarom naar het Hof van Justitie. Dat heeft nog geen arrest gewezen, maar in november werd wel het advies van de advocaat-generaal van het Hof bekend. Deze vindt dat het akkoord

met de VS moet worden opgezegd. Niet vanwege de inbreuk op de privacy, maar omdat het akkoord op een ondeugdelijke rechtsbasis berust. De maatregel valt niet onder de interne markt, maar onder de strafrechtelijke samenwerking, aldus de advocaat-generaal. Als de rechters dit advies overnemen – wat meestal het geval is – krijgen de nationale parlementen in elk geval zeggenschap over de overdracht van passagiersgegevens aan de VS.

Maar ondertussen gaat Washington onverdroten voort met het verzamelen van steeds meer gegevens. Vanaf 24 oktober 2005 moeten alle niet-Amerikanen die het vliegtuig nemen naar de VS al bij de incheckbalie precies aangeven waar hun eerste overnachting op Amerikaanse bodem plaatsvindt. Zij dienen het volledige adres, inclusief postcode, van hun logeeradres te verstrekken. Wie die gegevens niet bij de hand heeft mag niet instappen. Een onzinnige maatregel die door terroristen makkelijk te omzeilen valt – het volstaat om vóór vertrek een respectabel hotel te reserveren – maar andere reizigers overlast bezorgt en vliegtuigmaatschappijen op kosten jaagt. Hiermee is de Amerikaanse regelzucht nog niet bevredigd. Binnenkort willen de VS de gegevens over vliegtuigpassagiers, die zij nu een kwartier voor het vertrek van elke vlucht ontvangen, al een úúr voor vertrek doorgespeeld krijgen. Dat betekent nog langere wachttijden, nog hogere kosten.

Uit protest tegen de *Big Brother*-praktijken van Washington heeft Kathalijne samen met Marijke Vos en andere GroenLinksers in oktober actie gevoerd op Schiphol. Dat leverde behoorlijk wat publiciteit op, alsmede adhesiebetuigingen van reizigers én luchtvaartmaatschappijen.

CIA-vluchten

Het is onbegrijpelijk dat de Raad van Ministers van de EU genoeg genomen heeft met de halfjarige verzekering door Condoleezza Rice dat de VS geen terreurverdachten martelen, ook niet in derde landen. Je zou bijna denken dat er Europese regeringen zijn die boter op het hoofd hebben in deze kwestie. Gelukkig is het Europees Parlement minder goedgelovig. In aanvulling op het onderzoek van de Raad van Europa is het Europarlement een eigen onderzoek gestart naar het bestaan van CIA-gevangenen in Oost-Europa en naar de geheime CIA-vluchten van en naar Europese vliegvelden. Kathalijne is in januari tot lid van de onderzoekscommissie benoemd.

Drugs

Sinds haar aantreden als europarlementariër heeft Kathalijne zich ingezet voor een rationeel Europees drugsbeleid. Inmiddels staat ze alom bekend als een groot voorstander van legalisering van de productie van softdrugs.

Als je het CDA mag geloven staat Nederland volkomen geïsoleerd in Europa met zijn relatief liberale drugsbeleid. Het Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving in Lissabon constateert echter een Europese trend om gebruikers van softdrugs met rust te laten. Zo pakt Luxemburg sinds april 2001 alleen nog problematisch cannabisgebruik aan. Portugal heeft aankoop en bezit voor persoonlijk gebruik van alle drugs uit het strafrecht gehaald. De Britse regering besloot enige

jaren geleden om cannabis in een lichtere klasse van de opiumwet in te delen. Ook de Europese Commissie lijkt niets te zien in een *war on drugs*.

Zowel het CDA in de Tweede Kamer als CDA-europarlementariër Camiel Eurlings pleiten echter voor afschaffing van het Nederlandse softdrugsbeleid. Gelukkig heeft CDA-burgemeester Leers van Maastricht zich nu duidelijk uitgesproken voor het zoeken van steun in Duitsland en België voor een liberaler softdrugsbeleid. Leers stelt terecht dat regulering van de productie van softdrugs de enige manier is om de criminaliteit terug te dringen, de politie te ontlasten en de kwaliteit van de wiet te controleren. Ook andere landen beseffen in toenemende mate dat een beleid van *zero tolerance* weinig resultaten oplevert.

Kathalijne heeft de publiciteit gezocht met de stelling dat Europese steun voor de plannen van Leers wel degelijk mogelijk zou zijn. Dat leverde meerdere TV-optredens op. Bovendien heeft Leers op uitnodiging van GroenLinks in april het Europees Parlement toegesproken tijdens een hoorzitting over drugs. Hij kreeg veel bijval van andere Europese deskundigen en het publiek.

Milieu

Ongelukkigerwijs lijkt het Franse en Nederlandse nee tegen de Grondwet veel politici tot de overtuiging te hebben gebracht dat groei nu even belangrijker is dan duurzaamheid. Alleen door de banenmotor weer op gang te brengen, zo is de redenering die opgeld doet, kan het vertrouwen van de burgers in de nationale en Europese politiek worden hersteld. Het bedrijfsleven krijgt een gewillig oor wanneer het klaagt over milieumaatregelen die banen op het spel zouden zetten. Zie bijvoorbeeld de wijze waarop de Europese Commissie afgelopen jaar behulpzaam is geweest bij het uitkleden van haar eigen *REACH*-verordening, een wetsvoorstel voor de bescherming van volksgezondheid en milieu tegen schadelijke chemicaliën. Dat is een keuze voor onduurzame groei die geen recht doet aan de motieven van veel nee-stemmers. Deze keuze schaadt niet alleen de gezondheid van de Europeanen, maar ondermijnt ook de concurrentiekracht van het Europese bedrijfsleven op langere termijn. Milieuvriendelijke technologie is een van de exportproducten waar Europa het in de toekomst van moet hebben. Europa kan haar kennisvoorsprong alleen handhaven als zij koploper blijft in milieubeleid.

Chemische stoffen

Namens de transnationale delegatie van GroenLinks en Groen! heeft onze Vlaamse collega Bart Staes zich ingezet voor een strikte chemicaliënwetgeving. Bart en Kathalijne hebben in het najaar ook een brochure uitgebracht over dit onderwerp. Maar het heeft weinig mogen baten. In november werd de aanvankelijke ambitie van *REACH* om 30.000 chemische stoffen die door de Europese industrie gebruikt worden te testen op hun gezondheidseffecten door het Europees Parlement al danig teruggeschroefd. In december schrapte de Raad van Ministers ook nog eens de verplichting om stoffen die door de tests als gevaarlijk voor mens en milieu worden bestempeld te vervangen door minder schadelijke alternatieven. Het is twijfelachtig of we bij de tweede lezing in het EP de absolute meerderheid kunnen verkrijgen die nodig is om althans deze bepaling te redden. Bart concludeert: "Van wat ooit het

paradepaardje van de Europese milieuwetgeving was blijft enkel nog een kreupele en schurftige schim over.”

Een groen lichtpuntje, in december, was de ‘redding’ van het Kyoto Protocol op de klimaatconferentie in Montréal. De EU speelde hier een goede rol, maar veel lidstaten dreigen ondertussen de aangegane verplichtingen voor vermindering van hun kooldioxide-uitstoot niet waar te maken. Hopelijk leidt het groeiende besef van de enorme Europese afhankelijkheid van olie en gas uit instabiele gebieden in het komende jaar tot een grotere inzet voor energiebesparing en duurzame energie.

Tot slot

We hebben ons in 2005 uiteraard met nog veel meer zaken beziggehouden, van de geplande snelweg A6-A9 langs het Naardermeer tot de homofobie in Polen. Meer daarover is te vinden op onze website: www.groenlinks.nl/europa.

Kathalijne Buitenweg & Joost Lagendijk, 23 januari 2005